

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

De bouwverordening van den Koning der Kerk voor Zijn bouwlieden

Evenwel, het vaste fundament Gods staat, hebbende dit zegel: de Heere kent degenen, die de Zijnen zijn, en: een iegelijk, die de naam van Christus noemt, sta af van ongerechtigheid.

2 Timotheüs 2 : 19.

We zagen in het voorgaande, hoe de apostel Paulus zijn helper Timotheüs in de nood der tijden en in de strijd der geesten opgewekt heeft om zich te houden aan de bouwverordening van den Koning der kerk, en maar rustig voort te bouwen op het door Hem aangegeven fundament.

Maar nu zou de vrees de bouwlieden kunnen bekruipen, in tijden als de getrouwen zo weinigen worden, en de ware kerk des Heeren tot zo klein getal is gereduceerd, de dwaalleraars furore maken, en wie op het fundament willen bouwen, met de nek worden aangezien: Wat moet er van dit alles terecht komen? Heeft de kerk en het werk des Heeren nog een toekomst? Doch daarom laat de apostel des Heeren voor de bouwlieden een troostvolle bemoediging volgen. Ze mogen rekenen op een heerlijke uitkomst van hun arbeid.

Het verwarrende en vermoeiende is dit, dat de dwaalleraars van alle tijden met heel veel aplomb beweren: wat dacht ge, dat wij Christus niet willen liefhebben en dienen? Dat wij ons niet willen houden aan het Woord van God? Als ze er maar rond voor uit kwamen, dat ze bezwaar hebben tegen het fundament, en hun afwijkingen niet op geraffineerde manier camoufleren, en met bijbelteksten paraderen als de ware dienaren des Heeren! En dan worden heel wat mensen door hun vroomschijnende redeneringen gebiologeerd. De Heere Jezus zei het zelf al: wacht u voor de valse profeten, want je ziet het er van buiten niet aan, dat ze grijpende wolven zijn. Ze zien er van buiten zo zacht uit als een schaap. Maar heel velen kijken oppervlakkig de personen en de massa aan: zouden al die geleerde heren, al die vrome dominees, al die gelovige mensen het mis hebben? En zouden wij met ons kleine groepje alleen gelijk hebben? En dan komt het gevaar, dat men de waarheid met meerderheid van stemmen wil uitmaken.

Dat is voor de ware bouwlieden om moedeloos te worden, dat ze maar bij zo weinigen erkenning vinden. Maar daarom komt de Bouwmeester door zijn knecht Paulus hen bemoedigen.

Hij zal Zijn getrouwe bouwlieden openlijk erkennen.

Die bemoediging geeft de apostel door het volgende beeld. Het fundament, zegt hij, draagt een zegel. Dat vindt U misschien wat vreemd? Voor oosterse oren in de tijd van Paulus was dit beeld echter volkomen duidelijk. De opgravingen hebben geopenbaard, hoe de steenblokken, waaruit de gebouwen van de oude wereldheersers waren samengesteld, veelal zulk een zegel droegen. De oude Farao's, Nebucadnezar en de Babylonische en Assyrische wereldheersers, de Romeinse keizers lieten allen hun zegel ingrifpen op het fundament. Koninklijk erkend, en goedgekeurd voor de bouw! wilde dat zeggen.

Zo vertoont ook het fundament, waaraan

de Heere zijn knechten doet meebouwen, zulk een zegel. En het zegel heeft zelfs een dubbel opschrift.

Het eerste luidt: de Heere kent degenen, die de Zijnen zijn.

Dat hebben velen van de verkiezing tot zaligheid willen verstaan. Nu, de praedestinatatie wordt door den apostel Paulus elders met nadruk geleerd. Maar deze woorden hebben betrekking op een gans andere zaak.

Als u het verband maar vasthoudt, is het heel duidelijk, wat de betekenis is. Het is, zagen we, een bemoediging voor de getrouwe bouwlieden. Door de grote hoop, ook door vroegere vrienden, worden ze menigmaal gesmaad en tegengewerkt. Wat is het moeilijk om het fundament vast te houden, als ge aan alle kanten wordt miskend! Elk mensenhart hunkert naar erkenning, en het is een bijzondere verzoeking van satan, als ieder u in de steek laat, negeert, of nog erger: bespot en veracht. Hoe moeilijk viel het in de afscheiding om op te roeien tegen de grote stroom en door de liberale wereld, ja door de orthodoxe broeders met vijandschap te worden bejegend! Velen voelen nog de wonden schrijven, in de vrijmaking opgelopen. Maar willen de mensen u niet meer kennen, de Heere kent degenen, die de Zijnen zijn. Hij zal zich tot hen bekennen, en hun werk erkennen!

Let er op, dat Paulus hier een bijna woordelijke aanhaling geeft uit Numeri 16, het hoofdstuk, waar verhaald wordt van het oproer van Korach, Datan en Abiram, die kwamen met de aantijging, dat Mozes en Aäron zich maar tot leiders hadden opgeworpen. Die zeiden: waarom willen Mozes en Aäron de leiding aan zich trekken? Wat verbeelden zij zich wel? Wij willen ook wat mee te zeggen hebben! En in die situatie ontving de ontroerde Mozes een boodschap van den Heere: morgen zal de Heere bekend maken, wie de Zijnen zijn. Wie Hij heeft aangesteld. De Heere zal zich bekennen tot Zijn getrouwe ambtsdragers, die zich houden aan de hun opgedragen taak. En u weet hoe nadrukkelijk dat is gebeurd. Het werd voor allen duidelijk wie des HEEREN knechten waren. God heeft ze erkend als Zijn dienst-knechten.

„Dit kennen is een kennen der liefde”, zegt een oude uitlegger. „De Heere kent ze liefhebbend, en houdt niet op ze te kennen, ook als ze aan alle zijden worden tegengewerkt”. Calvijn schrijft, dat de vromen geen oorzaak hebben om te wankelen ook te midden van de ontrouw van velen. „Overtuigd, dat de Kerk veilig zal zijn, ook al zien zij de verworpenen weggaan naar hun lot, moet hen terstond in de gedachten komen, zo dikwijls wij een of andere plotselinge verandering in de mensen opmerken tegen onze verwachting en hoop, dat de Heere kent degenen, die de Zijnen zijn. „Die ontrouw en afval der mensen schokke nooit de gelovigen!”

De getrouwe bouwlieden moeten dus niet vragen naar de gunst der mensen, maar gelovig wachten op de genadige erkenning van hun arbeid door hun God. Hij kent ze. Weg dan met alle mensenvrees, Timotheüs, weg met het zoeken van mensengunst, met pessimisme en défaitisme! Beproeft de Heere ons geloof als bouwlieden, door de kerk haast tot niets te reduceren, en de wereld tegen ons te keren? Maar in de historie der kerk zal

UIT DE INHOUD:

<i>De bouwverordening van de Koning der Kerk voor Zijn bouwlieden</i>	J. v. D.
<i>Nooit doen „wat des kerkerads is”</i>	C. V.
<i>Genade</i>	H. J. J.
<i>Luther en de bijbel (I)</i>	J. Stw.
<i>„Beumer & Co”</i>	J. B.
<i>Een A.R. luidt de noodklok over zijn partij</i>	P. G.
<i>Moderne kerkmuziek</i>	D. W. L. M.
<i>Persschouw</i>	
<i>Kerknieuws</i>	

de Koning der Kerk aan het licht doen komen, wie zich hielden aan het vaste fundament Gods.

Hoe heerlijk deed Hij dat in de dagen der reformatie! Wat hebben een Luther en een Calvijn moeten doorstaan aan verguizing en verachting, maar hoe heerlijk was de uitkomst van hun werk! De afscheiding begon met 6000 afgescheidenen, over het hele land verspreid, en met een zestal jonge predikanten. Maar zie eens hoe twintig, dertig jaar later de kerken der scheiding-erkenning vonden en een zegen zijn geworden voor land en volk!

Maar dan moet ook het tweede deel, de keerzijde van het zegel, in acht worden genomen! „Een iegelijk, die de Naam des Heeren noemt, sta af van ongerechtigheid!” Het noemen van de Naam des Heeren is niet voldoende. Niet een iegelijk, die roept: Heere, Heere, maar die nauwgezet volbrengt de wil des Vaders, erkent Hij voor zijn knechten.

Wat de Heere wil, moet niet alleen geleerd, maar ook beleefd. Weer is hier een zinspelend op Numeri 16. Daar waarschuwde de Heere het volk Israël, toen Hij zich ging bekennen aan Zijn ware ambtsdragers, af te staan van, zich te verwijderen van, zich ver te houden van de tenten van Korach, Dathan en Abiram, opdat ze niet met die mannen, die Gods toorn hadden opgewekt, vergingen.

Nu, ongerechtigheid is alle menselijk toevoegsel aan het fundament. Alle eigenwilligheid in de bouw aan Gods koninkrijk en kerk. Het oorspronkelijke heeft hier het woord adikia, afwijking van de dikè, het goddelijk recht, letterlijk: wat God geweest heeft, aangewezen als Zijn wil.

Bij ongerechtigheid denken wij meestal aan roepende zonden als dronkenschap, onzedelijkheid, wereldzin en dergelijke dingen. Maar hier is met ongerechtigheid bedoeld: afwijking in de leer, afwijking van het gelegde fundament! Wij mensen zijn geneigd om deze zonde zo ernstig niet te nemen. Het zijn toch ook nog goeie vrome mensen, die Hymeneüs en Filetus, al hadden zij een eigen mening over de opstanding! zullen velen gezegd hebben. Wij vinden het meestal niet zo erg als de mensen wat anders denken van verbond en doop en kerk als Gods Woord het zegt. We zeggen zo gemakkelijk van het een of andere kerkgenootschap: maar er zijn nog heel wat vrome mensen! Er is tegenwoordig een groot eenheidsgeroep, dat een fusie zoekt ten koste van de waarheid. Maar daar wil de apostel Paulus, en daar wil zijn Zender niets van weten! Alle eenheidsstreven, dat te kort doet aan de geopenbaarde waarheid, is hiermee veroordeeld. Het is voor den Heere onverdragelijk.

We moeten maar toezien, dat als wij de Naam des Heeren noemen, als we Hem als onzen Heere en Koning belijden, we nauwkeurig vragen naar zijn wil. Dat is geen enghartigheid, maar eenvoudige gehoorzaamheid. En die is doodsbang voor alle eigenwilligheid.

Wij moeten de eenheid van het dubbele opschrift bewaren. Terwijl we biddend Gods Woord onderzoeken, en anderen oproepen tot de gehoorzaamheid aan dat Woord, ons verhouden van alle eenheidsstreven, dat niet het bouwen op de waarheid Gods tot doel heeft. Maar ook onszelf vrijmaken van iedere afwijking van het gelegde fundament. Leer en leven moeten met elkaar in overeenstemming

zijn. Gelovig voortbouwend, vertrouwend op Zijn toezegging, dat de Heere kent en erkennen zal de getrouwe arbeid van degenen, die zich als de Zijnen, als Zijn getrouwen openbaren. En zo Hij voor ons is, wie zal dan tegen ons zijn?

Laat ons onvermoed en met getrouwheid voortbouwen op de plaats op het grote bouwwerk, waar de Bouwmeester ons een roeping heeft gegeven. Straks zal het bouwwerk worden opgeleverd. Dan komt ieders bouwen in het gericht. Maar de Heere kent ook dan de Zijnen, en zij zullen het nieuwe Jerusalem zien, en door de poorten ingaan in de stad!

Heerenveen.

J. VAN DIJK.

NOOIT DOEN „WAT DES KERKERAADS IS”

Het staat naar gereformeerd kerkrecht onwrikbaar vast, dat een meerdere vergadering geen héerschappij mag voeren over enige kerk.

Het staat naar gereformeerd kerkrecht eveneens onwrikbaar vast, dat een meerdere vergadering niet grotere maar geringere macht heeft dan de kerkeraden hebben. Een kerkeraad heeft eigen, oorspronkelijke, zelfstandige, door God rechtstreeks verleende macht. Een meerdere vergadering bezit niet-oorspronkelijke, maar afgeleide, opgedragen en beperkte macht.

Het staat naar gereformeerd kerkrecht eveneens onwrikbaar vast, dat een meerdere vergadering en de leden daarvan als zodanig nooit **ambtelijke** handelingen kunnen verrichten. Zij missen het recht, de bevoegdheid tot eigenmachtig censureren, schorsen, excommuniceren, afzetten, instellen, regelen, beschikken, bevelen in enige tot haar behorende kerk.

De meerdere vergaderingen, aldus Prof. Greijdanus, mogen en moeten eventueel **vermanen** en **raadgeven**. Ze mogen en moeten ten aanzien van de tot haar behorende kerken in bepaalde situaties een **besluit** nemen, oftewel een „**bindend advies**” geven, waaraan de kerken krachtens een vrijwillige, a priori gegeven belofte gebonden zijn. Behalve wanneer deze in strijd zijn met een duidelijke uitspraak der Heilige Schrift of de kerkenordering. De meerdere vergaderingen mogen en moeten, wanneer de kerken daarin bewilligen, die kerken **helpen** en **bijstaan** in haar moeilijkheden. De meerdere vergaderingen mogen en moeten als een kerk ophoudt ware kerk te zijn zo'n kerk uit het kerkverband sluiten.

* * *

Nu heeft men in het verleden wel betoogd, dat een meerdere vergadering in bepaalde gevallen verder mocht gaan, méér mocht doen, dieper mocht ingrijpen in het leven der afzonderlijke kerken.

Prof. Bouwman b.v. schreef eens, dat in „zeer bijzondere gevallen, wanneer de kerkeraad der betrokken kerk zich verzet en weigert het besluit der synode uit te voeren, de synode zelf tot uitvoering harer besluiten (in de kerk n.l.) kan overgaan”. Namelijk „wanneer het te voorzien is, dat door verkeerde houding en ongereformeerde of revolutionaire woelingen het besluit niet naar behoren zou worden uitgevoerd”.

Prof. Bouwman volgt hierin Voetius na. Deze schreef n.l. eens, „dat het in geval van noodzakelijkheid, en bij verwarde toestand ener kerk, als scheuringen, oligarchische of ochlocratische partijschappen¹⁾ woeden, beter is, dat door het bestuur en de autoriteit der naburige kerken, die naar de gemeenschappelijke brand heenlopen, er iets van de kerk behouden blijft, dan dat zij geheel en al te gronde zou gaan”.

Men voelt, dit zijn uitzonderingen van geweldige betekenis.

Ze betekenen immers, dat meerdere vergaderingen, classes en synoden, in bepaalde gevallen toch nog als kerkeraden kunnen optreden en ambtelijke handelingen als schorsen, afzetten, excommuniceren en nog andere ambtelijke verrichtingen, zouden mogen doen. En dat in zulke gevallen de

¹⁾ Partijschappen, welke ontstaan door de heerschappij van „enkelen” of van „het gepeupel” in de kerk.

meerdere vergaderingen dus toch een eigen, oorspronkelijke, zelfstandige, door God rechtstreeks verleende macht zouden bezitten.

* * *

Tegen deze opvatting nu komt Prof. Greijdanus met alle energie in het geweer.

Hij ontrafelt allereerst het Schriftbewijs, dat de genoemde auteurs voor hun stelling trachten aan te brengen. Noch Matt. 18, noch Hand. 15 geven, naar hij aantoon, enige steun aan de genoemde stelling. Ook de consequenties, welke men uit die Schriftgedeelten kan trekken bieden die steun niet.

Neen, een meerdere vergadering mag zich nimmer op de aangegeven wijze in de plaats van een Kerkeraad dringen, „om deze af te zetten, of om uit eigen hoofde diens werk te verrichten, „doende wat des Kerkerads is: censureren, excommuniceren, schorsen, afzetten, aanstellen, beroepen, ambtelijke werkzaamheden doen verrichten”.

Want het moet met alle kracht worden vastgehouden: „Geen enkele Kerk heeft van zichzelf, d.i. door Gods bestel, recht van heerschappij over enige andere. Zij mist dus van zichzelf alle bevoegdheid om in een andere bevelend, ordenend, beschikkend, regerend, in te grijpen en op te treden, door censuur, aanstelling, afzetting e.d.g. Daarom missen ook de meerdere kerkelijke vergaderingen alle dergelijke macht. Want deze missen een eigen macht, en hebben alléén maar van de tot haar behorende kerken afgeleide, en door deze aan haar opgedragene macht. En deze kerken kunnen geen andere macht, geen meerdere bevoegdheid, delegeren, dan zij zelve bezitten. Derhalve missen die meerdere vergaderingen alle recht, uit eigen beweging en hoofde, tegen de wil van een harer kerken, in de zaken van deze in te grijpen en die te regelen met bevelen, uitoefening van tucht, roeping en zending van ambtsdragers enz.

Eerst zou daarvoor nodig zijn de toestemming dier bepaalde kerk. **Maar deze toestemming is juist bij het aangaan van het kerkverband geweigerd en dergelijk handelen der meerdere kerkelijke vergaderingen uitgesloten door art. 85 K.O.**”

* * *

Men moet bij het bespreken van wat meerdere vergaderingen ten aanzien van een in grote moeilijkheden verkerende, of door wanbestuur en partijschappen geteisterde, kerk hebben te doen goed onderscheiden.

„Bij beroep op een meerdere vergadering, of bij een geschil, tot haar gebracht, geeft die meerdere vergadering naar de kerkenordering ten slotte haar oordeel als „bindend advies”, dat door de betrokken kerk gevolgd of uitgevoerd behoort te worden volgens afspraak naar art. 31 K.O., behoudens de daar genoemde uitzonderingen. Vgl. voorts artt. 75—77, 79”.

Maar wat Prof. Bouwman en Voetius wilden, en wat in de veertiger jaren zo brutaal in praktijk werd gebracht, was heel wat anders! Dat was „het eigenmachtig ingrijpen van meerdere kerkelijke vergaderingen in de zaken van één harer kerken”. Dat was „het handelen dier vergaderingen uit eigen hoofde, zonder toestemming en medewerking der betrokken kerk, en tegen haar wil”.

Voor de uitoefening van haar macht in een van de in haar vertegenwoordigde kerken „hebben die meerdere vergaderingen de bewilliging, toestemming, medewerking dier

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam

bepaalde kerk nodig. Missen zij die, worden die geweigerd, dan kunnen die meerdere vergaderingen na dringende samenspreking en vermaning ten laatste buiten het kerkverband sluiten, of ook constateren, dat die of die kerk zich door verbreking van het accoord van samenwerking der kerk buiten dat verband heeft gesteld. Maar die meerdere vergaderingen missen het recht, dat elk harer kerken mist, om zich op enigerlei wijs en in enig opzicht te stellen in de plaats van de kerkeraad van een harer kerken, die kerkeraad of zijn leden te schorsen en af te zetten, of leden dier kerk te censureren of van de censuur te ontheffen, en te doen wat het werk van die kerkeraad is, zonder bewilliging en toestemming van die kerk of van haar kerkeraad en ambtsdragers”.

Een dergelijk buiten het verband zetten of verklaren, dat zo'n kerk zich buiten het verband heeft geplaatst, mag uiteraard niet geschieden op grond van het formele niet voor-vast-en-bondig houden van een besluit zonder meer. De ellende daarvan hebben we in al haar verschrikking in de veertiger jaren beleefd. Wie de leeruitspraken niet aanvaardde maakte zich schuldig aan ordeverstoring! De leerkwesie werd zonder meer tot een ordekwesie gemaakt! Wat hebben we onder dit formalistische gedoe geleden en wat hebben we het verfoeid. De kerk van Bergschenhoek en alle geschorsten en afgezetten zijn er de slachtoffers van geworden.

Neen, deze tuchttoefening, deze dodelijk ernstige handeling mag alleen geschieden, omdat datgene wat die kerk niet voor vast en bondig houden wil van zulk een ernstige aard en betekenis is, dat de niet-aanvaarding daarvan zo'n kerk inderdaad tot een valse kerk maakt.

* * *

Nu wordt ter verdediging van het ingrijpen in de zaken van een kerk door een meerdere vergadering, zonder dat die betreffende kerk daarin bewilligt of daartoe medewerkt, wel eens het argument gebruikt, dat het beter is, dat er iets van een kerk overblijft, dan dat ze door wanbeheer, scheuringen, twisten enz. geheel te gronde gaat. Op deze wijze redeneerde b.v. Voetius, zoals we reeds vernamen.

Maar zo'n redenering wijst Prof. Greijdanus geheel en al af.

Natuurlijk, het is beter dat er iets van een kerk overblijft, dan dat ze geheel te gronde gaat.

Maar dat feit geeft aan een meerdere vergadering nog geen recht tot oefening van een macht die zij niet bezit!

„Wanneer een rijke zijn goederen verbrast, is het beter, dat van zijn vermogen iets bewaard blijft, b.v. voor zijn kinderen, dan dat hij het er tot de laatste cent toe doorbrengt. Maar dat veroorlooft maar niet ieder, hoewel hij daartoe generlei recht heeft, dienverkwister maar onder curatele te nemen, zich in het bezit van diens eigendommen te stellen, en daarover het beheer te voeren, ook al zou hij dat doen op een wijze, dat het vermogen volkomen bewaard bleef, ja, vermeerde. Dit nuttigheidsargument, n.l. dat iets beter is, zou elke kerk ten slotte kunnen overleveren aan de willekeur van iedereen, die maar dacht en zeide, dat het zus of zo beter voor een kerk was, en die de kracht bezat, zijn wil door te zetten”.

Juist in gevallen als de genoemde komt het er op aan, dat de meerdere vergaderingen op de rechte wijze handelen. Wanneer de hiërarchie de kerk binnen drong, dan geschiedde dat bijna altijd in situaties waarin kerken in nood verkeerden en meerdere kerkelijke vergaderingen ingrepen om nog te redden wat te redden viel.

Maar nog eens: „het verkeerd doen van de één rechtvaardigt niet het daartegen ingaande ongeoorloofde doen van de ander, ook al zou dit zeer gewenste vruchten dragen. Tyrannenmoord b.v. zou misschien meermalen zeer bevrijdend kunnen werken voor de door hen onderdrukten, en daarom gewenst en van goede gevolgen kunnen zijn. Maar dat geeft toch maar niet elke ambteloze burger het recht zulk een moord te ondernemen en uit te voeren. Het komt ook, en wel allereerst, in de kerk aan op roeping, aanstelling, recht, bevoegdheid van Godswege. Niet de vraag, wat is naar ons inzien beter, nuttiger,

mag maatstaf van handelen zijn, noch geeft machtiging van optreden en handelen zo of anders, doch: waartoe roept God, waartoe geeft Hij recht, bevoegdheid, macht”.

* * *

Zo omschreef Prof. Greijdanus de bevoegdheid der meerdere vergaderingen.

Voor zover ik weet hebben allen, die bewust in de vrijmaking der kerk tijdens de veertiger jaren meestreden, deze visies aangevaard en er naar gehandeld.

Natuurlijk zijn hiermee nog niet alle kwesties opgelost. Speciaal die omtrent de werkwijze van de synode houdt thans de geesten bezig. Maar als de principes welke Prof. Greijdanus zo duidelijk omschreef worden gehandhaafd, zal ook ten aanzien daarvan zeker de goede weg worden gevonden.

C. V.

GENADE

Mogelijk denkt iemand: „Dit artikel kan ik wel overslaan, want wat genade is weet ik al van mijn jeugd aan”. Daarop zou ik willen antwoorden, dat het woord genade in de gemeente algemeen bekend is. Maar juist met zulke algemeen bekende woorden staat het wel eens zo, dat we maar moeilijk onder woorden kunnen brengen wat het nu eigenlijk is. We hebben het wel beleefd dat iemand, die candidaatsexamen deed in de theologie, nogal zat te stotteren, toen hij de vraag moest beantwoorden wat hij onder genade verstond.

Ik wil me in hoofdzaak bepalen tot het N.T. Mogelijk wil een ander eens ons inlichten over de betekenis van het woord genade in het O.T.

Het Nederlandse woord is een vertaling van een grieks woord, dat samenhangt met een ander woord dat vreugde, blijdschap betekent. Genade is blijkbaar iets dat vreugde bereidt en blij maakt. Dit is al zo in menselijke verhoudingen. Stel u voor, dat een beklagde voor een Oosters vorst moest verschijnen. Deze had de beschikking over leven en dood van z'n onderdanen. De toorn van de koning betekende onheil voor de beklagde, misschien wel de dood. Maar de toegenegenheid en welwillendheid betekende heil en leven. Wat een vreugde, wat een opluchting voor de beklagde als de vorst hem vriendelijk tegemoet kwam en welwillend toesprak en toonde hem toegenegen te zijn.

In ons woord genade zit waarschijnlijk die gedachte van geneigd zijn, toegenegenheid. We mogen daarbij denken aan een koning of hooggeplaatste, die zich neigt in welwillendheid naar een mindere. Als Ester ongenodigd naar de koning gaat acht zij het waarschijnlijk, dat dit haar het leven zal kosten. Ze zegt: „Wanneer ik dan omkom, zo kom ik om”. Ester 4 : 16. Maar dan lezen we in 5 : 2: „En het geschiedde toen de koning de koningin Ester zag, staande in de voorhof, verkreeg zij genade in zijn ogen”. De koning was haar genegen, neigde zich welwillend tot haar en reikte haar de gouden scepter toe als bewijs daarvan.

Brengt genade van een hooggeplaatste in menselijke verhoudingen reeds vreugde, onvergelijkelijk veel meer vreugde verschaft de genade Gods aan een mens. God is niet maar een menselijk heerser, die het lichaam doden kan. Maar Hij kan straffen met de eeuwige dood en kan in zijn genade het eeuwige leven schenken. Wat een heerlijkheid als Hij ons genade bewijst, als Hij ons genadig is. Het gemis van Zijn genade is bitterder dan de dood, maar de zekerheid dat Hij ons genadig is betekent voor ons eeuwige leven.

Als ik aan Gods genade denk komt me voor de geest psalm 97 : 7 :

Gods vriend'lijk aangezicht
heeft vrolijkheid en licht,
Voor all' oprechte harten
ten troost verspreid in smarten.

Diezelfde verbinding van Gods genade en Zijn vriendelijk aangezicht vinden we ook in de bekende zegen uit Numeri 6 : „De HERE doe zijn aangezicht over u lichten en zij u

genadig”. Wat de zon is met haar licht en warmte voor plant en dier en mens, dat is Gods genade voor de gelovigen. Gods genade, Zijn onverdiende welwillendheid is de bron van alle goeds voor tijd en eeuwigheid.

Als de Schrift spreekt van Gods genade, dan ligt daarin de gedachte, dat wij daarop helemaal geen recht hebben. Genade staat tegenover verdienste. Zoals Paulus schrijft in Rom. 4 : 4 : „Nu, dengene die werkt wordt het loon niet toegerekend naar genade, maar naar schuld”. Alle godsdiensten buiten het christendom zijn als ik me niet vergis werkgodsdiensten, verdienste-religies. Alle heidenen zien de verhouding tot hun god of goden als een contract van een werknemer in dienst van een werkgever. Als hij goed zijn werk gedaan heeft kan hij z'n hand ophouden om z'n verdiende loon te ontvangen. Zo stond het ook met de Farizeeën, „die bij zichzelf vertrouwden dat zij rechtvaardig waren”. Ze zijn door de Here Jezus getypeerd in die biddende Farizeeër, die zeide: „O God, ik dank U dat ik niet ben gelijk de andere mensen, rovers, onrechtvaardigen, overspelers of ook gelijk deze tollenaar; ik vast tweemaal per week, ik geef tienden van alles wat ik bezit”. Hij wilde maar zeggen, dat hij wel een stoel in de hemel verdiend had. De grondfout van het jodendom en heidendom en ook wel van sommiger christendom is: niet willen leven van genade.

Tegenover de Farizeeër stelt de Here Jezus de tollenaar. Deze stond van verre en durfde de ogen niet opslaan naar de hemel, maar sloeg op z'n borst en zeide: „O God, wees mij zondaar genadig!” Als God met hem in 't recht wilde treden en hem zou doen naar verdienste, dan zou hij vergaan onder Gods toorn. Als de Here Jezus zo die tollenaar stelt tegenover de Farizeeër, dan wil hij natuurlijk niet aanraden om maar als een heiden of tollenaar of hoer te gaan leven. Doch dan wil Hij ons wel zeggen, dat we maar nooit moeten steunen op enige verdienste of waardigheid van ons zelf, maar dat we alles moeten en mogen verwachten van Gods genade. In overeenstemming daarmee schrijft Paulus: „Want zij hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods. En worden om niet gerechtvaardigd uit zijn genade door de verlossing die in Christus Jezus is”. Rom. 3 : 23 v. Zeer duidelijk komt bovengenoemde tegenstelling ook uit in Rom. 11 : 6 : „En indien het door genade is, zo is het niet meer uit de werken; anders is de genade geen genade meer. En indien het is uit de werken, zo is het geen genade meer; anders is het werk geen werk meer”. Als we zeggen, dat we uit genade zalig worden, dan belijden we daarmee dat we niets aan ons zelf, maar alles aan de HERE te danken hebben. Dat wij met lege handen voor God staan en dat we van Zijn gaven moeten leven: „Want uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof, en dat niet uit u, het is Gods gave; niet uit de werken, opdat niemand roeme”. Efeze 2 : 8, 9.

Genade staat tegenover verdiensten en recht. En daarom kan het niet samengaan met eigen-roem. Men verwijt de Gereformeerden wel eens, dat ze nogal Farizeïstisch met zichzelf ingenomen zijn. Dat hoogmoed hun niet vreemd is. En dat ze geneigd zijn „de anderen niets te achten”. In z'n algemeenheid is dat niet waar. Toch moeten we

dit verwijt maar niet zo naast ons neer leggen. Luther moet eens gezegd hebben: „Als ge mijn hart zoudt doorsnijden zoudt ge er een paap in vinden”. Hij wilde maar zeggen: De zonde van eigen roem en eigen werk zit ook in mijn hart geroest. Dat is bij ons ook zo. We leren het af als we de HERE kennen in zijn heiligheid en rechtvaardigheid en toorn tegen de zonde. Die was zo groot, dat Hij ze gestraft heeft aan zijn eigen lieve Zoon. Alle roem vergaat bij de gekruisigde Christus, „die overgegeven is om onze zonden en opgewekt tot onze rechtvaardiging”.

Als de Schrift spreekt van Gods genade, dan spreekt ze daarmee van een werkzame eigenschap Gods. Wij moeten de genade nooit los van God maken om zo te zeggen. De Roomse theologen (en ook wel anderen) spreken van de ingestorte genade, die als het ware in het hart van een mens wordt gegoten. Ik moet daarbij altijd denken aan een dokter, die met een naald een vloeistof in het lichaam van een patiënt spuit. Er is gesproken van Gods genade alsof het een „ding”, een goddelijk „iets” is, dat ergens in het lichaam van de mens wordt gelegd. Het is dunkt mij in de grond van de zaak een heidense gedachte. Bij heidense schrijvers vindt men de voorstelling, dat een soort goddelijk fluidum in de mens afdaalt, waardoor deze wordt vergoddelijkt. Een vonk van het goddelijk vuur, een druppel van de goddelijke oceaan neemt intrek in de mens. En deze heidense gedachte leeft m.i. nog voort in sommige kringen van christenen. Men spreekt wel van Gods genade en van de genade van Jezus Christus. Maar men zoekt die genade in zich zelf. Men spreekt van genade-in-de-ziel of van genade-in-het-hart. Het geloof in de genade van Jezus Christus acht men voor niets, maar men wil een wonderlijk, onuitsprekelijk „iets” in eigen hart of leven constateren. Dat Christus geboren is voor zondaren zegt niets, maar hij moet in het hart geboren zijn. Dat Hij gekruisigd is op Golgotha is wel waar, maar baat een zondaar niet eer het kruis van Christus in het hart is opgericht. Dat klinkt in veler oren wel erg vroom en dierbaar, maar de Schrift spreekt zo niet. Deze spreekt van genade voor en aan en over de gelovigen. Ze weet van genade, die aan ons is bewezen. Ze vermaant ons te blijven in de genade. Ze verzekert ons dat we niet meer zijn onder de wet, maar onder de genade. De genade Gods in Jezus Christus is als een zon, die over ons leven straalt. Maar nergens spreekt de Schrift zo van de genade, dat we haar als een ding in ons zouden moeten zoeken. Zoals we de zaligheid en het leven buiten ons zelf moeten zoeken in Christus Jezus, zo moeten we ook de genade Gods in Christus Jezus zoeken.

In verband daarmee staat dit, dat we deel krijgen aan Gods genade door het geloof in Jezus Christus. Genade en geloof zijn aan elkander verbonden. Zoals Paulus schrijft in Ef. 2 : 8 : „Want uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof”. En op een andere plaats: „Daarom is zij uit het geloof, opdat ze zij naar genade, ten einde de belofte vast zij al den zaden, niet alleen dat uit de wet is, maar ook dat uit het geloof Abrahams is, welke is een vader van ons allen”. Rom. 4 : 16. Volgens Titus 2 : 11 is „de zaligmakende genade Gods verschenen voor alle mensen”, namelijk in de openbaring van Jezus Christus. Zo schrijft het ook de apostel Petrus: „Hoopt volkomenlijk op de genade die u toegebracht wordt in de openbaring van Jezus Christus”. I Petrus 1 : 13.

Indertijd hoorde ik eens iemand uitzetten hoe hij genade had leren kennen. Hij verhaalde van wonderlijke belevissen in een taal en in woorden, die ik in de Schrift niet kon vinden. Merkwaardig was, dat hij niet van de Here Jezus sprak en dat hij met geen woord repte van het geloof, noch van het evangelie. Hij had blijkbaar Gods genade ontvangen, naar zijn mening, buiten Christus om en buiten het geloof aan het evangelie om. Toen ik hem daarop wees antwoordde hij, dat geloof in het evangelie van Christus natuurlijk wel nodig was, maar dat het eigenlijke, het wezenlijke, toch dieper ging. M.a.w. geloof in de Here Jezus, in wie Gods genade is verschenen, was niet voldoende tot zaligheid. Ik heb hem toen gezegd, dat hij een andere weg wilde, dan die de HERE zelf in zijn Woord ons wijst. Later hoorde ik, dat

deze broeder zeer donker was heengegaan. Hij betwijfelde of hij wel het echte en wezenlijke gekend had.

Laat ons maar geen andere weg zoeken dan die, welke de HERE ons in zijn Woord openbaart. Het is de weg van geloof in Jezus Christus, die door het evangelie ons wordt verkondigd. In Hem is Gods genade verschenen. Door het evangelie wordt ons de genade nabij gebracht. Als Paulus voor de ouderlingen van Efeze samenvat waarin de dienst bestaat, die de Here Jezus hem opgedragen heeft dan doet hij dat in deze woorden: „om te betuigen het evangelie der genade Gods”. Hand. 20 : 24. Het evangelie is de blijde boodschap van Gods grondeloze genade in Christus Jezus. Het is een kracht Gods tot redding voor ieder, die het gelooft. Want Gods genade is een kracht Gods tot zaligheid.

Tenslotte nog dit : Gods genade is de bron van alle heil.

Gods genade is de grond van de vergeving der zonden.

Gods genade is de grond van de vrede Gods, die alle verstand overtreft.

Gods genade is de bron van het nieuwe leven.

Gods genade is de bron van rechtvaardiging en van heiliging en van verheerlijking. Wie deel heeft aan Gods genade heeft deel aan al de heilsweldaden, die uit deze onuitputtelijke fontein vloeien.

Gods genade is het éne nodige, waaraan we genoeg hebben in leven en sterven. Als Paulus bidt om wegneming van een doorn in het vlees, dan krijgt hij ten antwoord: „Mijn genade is u genoeg”. II Cor. 12 : 9.

Inderdaad : Gods genade is genoeg. Ze weegt op tegen alle moeite, ellende, lijden dat hier beneden ons deel is. Alles schijnt soms tegen ons te zijn. We verliezen wat ons dierbaar is. Wat we verlangen krijgen we niet en wat we vrezen wordt ons deel. Het uitnemendste van dit leven is vaak moeite en verdriet. Dát valt het meest in het oog. Maar daarboven uit steekt de genade Gods in Christus Jezus. En zo dikwijls als we van die genade leven zeggen we : „Zo God vóór ons is, wie zal tegen ons zijn ?” Rom. 8 : 37.

H. J. JAGER.

voor aartsbisschop Albrecht van Mainz was. Enerzijds kwam dus het prestige van Rome in het geding, anderzijds waren de stellingen als vuur in het duitse benzinevat. Buiten Luther om werden ze vertaald, telkens herdrukt en over geheel West-Europa verspreid. Luthers religieuze oppositie tegen de handel in geloofs zekerheid vond weerklank bij de nationale oppositie, die het duitse geld naar Rome zag wegvloeiën.

Tetzel antwoorde Luther onder vermelding van zijn ambt van kettermeester. De man, die opdracht kreeg Luther tot herroeping van zijn stellingen te dwingen, kardinaal Cajetanus, scholastiek geleerde, Dominicaan als Tetzel en nuntius van de paus, maakte Tetzel doctor in de theologie. Maar het prestige was verloren, Tetzel werd van het toneel geveegd, de aflatandhandel is sedert 1517 voorgoed verdwenen. Toen Tetzel twee jaar later stierf schreef Luther hem een troostbrief: „Die Sache sei um seinetwegen nicht angefangen, das Kind habe viel einen anderen Vater”.

Bij paus Leo X kwamen drie beschuldigingen binnen tegen Luther. Aartsbisschop Albrecht van Mainz bracht de zaak te Rome voor, de Dominicaner orde verdacht Luther van ketterij en de duitse keizer, Maximiliaan van Oostenrijk, maakte de paus op Luther attent, in de hoop van Leo X te krijgen bij de verkiezing van zijn kleinzoon Karel V tot zijn opvolger. Maximiliaan gaf echter tevens naar Luthers zijde een wenk om voorzichtig te zijn. Tenslotte zond ook Luther zijn stellingen naar de paus onder vermelding van het feit dat deze universitaire stellingen buiten zijn toedoen waren vertaald en verspreid.

Paus Leo X, een man van verfijnde smaak, begrijpt niets van de religieuze ernst van deze monnik ten noorden van de Alpen. Hij stuurt kardinaal Cajetanus om Luther gevangen mee terug te nemen als hij niet tot herroeping of een vergelijk is genegen. Als Luther in Augsburg eerst Cajetanus tot dispuut dwingt en daarna door toedoen van zijn landsheer Frederik de Wijze ontsnapt, komt er een vertraging in het proces.

Nu gaat Luther, eenmaal in de aanval, elke

LUTHER EN DE BIJBEL

I

Uit de geschiedenis van het boek (IV).

Indien we Luther de eerste Reformator van de 16e eeuw noemen, moeten we dit zo verstaan dat bij zijn optreden reeds een eeuw lang sprake was van reformatie-pogingen in de kerk, dat het werk van Wiclef en Huss niet zonder weerklank was gebleven en vooral ook : dat Luther het arsenaal voor zijn optreden vond in een middeleeuws klooster.

Gedeelten uit de bijbel waren Luther wel bekend, maar als student te Erfurt zag hij voor het eerst een gehele bijbel. Deze lag in de leeszaal van de Universiteitsbibliotheek. Een eigen exemplaar, in rood leer gebonden, ontving hij toen hij in het Augustijner klooster trad. In zijn proefjaar zong hij wekelijks één-maal alle psalmen, zodat hij deze omstreeks 1506 wel 50 maal heeft doorgenomen. Zijn bijbel las hij in het klooster zoveel dat hij precies wist waar op een willekeurige bladzijde de teksten stonden afgedrukt.

Na een Rome-reis werd Luther reeds jong professor aan de in 1502 opgerichte universiteit te Wittenberg, tussen Berlijn en Leipzig gelegen. Elke hogeschool had een leerstoel voor bijbelexegese en door toedoen van de beweging van de Moderne Devotie probeerde men aan verschillende universiteiten om daarbij meer Schriftuurlijke wegen te gaan, dan de scholastiek voorstond.

Luther werd Doctor in de Heilige Schrift en uit de vervulling van dit ambt is de Reformatie ontstaan. Met groot ceremonieel werd hem een bijbel overhandigd en door eedzwering werd hij „geschworene Doktor der Schrift”. Luther is nooit iets anders geweest en hij heeft ook niets gezocht buiten de levensstaak, die hem bij deze ambtsaanvaarding werd opgedragen.

Door de techniek van de boekdruk en de humanistische belangstelling voor oude teksten kreeg een jong hoogleraar als Luther aan een nieuwe universiteit toegang tot wetenschappelijke bronnen, waarvan men de levenskrachten opwekkende betekenis niet meer voldoende onderkende. Als Augustijn greep hij naar Augustinus en werd hij tegenstander van Aristoteles en de verstarde scholastiek.

De universiteit van Wittenberg had van 1502—1505 een drukker in dienst; dan volgen drie jaar zonder drukker in deze stad. Tegelijk met Luther kwam een nieuwe drukker, J. Rhau, die ook zijn intrek nam in het Augustijner klooster te Wittenberg. Deze drukte direct bijna uitsluitend voor de universiteit. Voor Luther verzorgde hij de druk van de te behandelen bijbelgedeelten. Steeds meer wit moest hij tussen de regels en langs de randen open laten voor de aantekeningen en verklaringen die Luther op de colleges gaf. Deze drukwijze werd een hulpmiddel voor de detailstudie van de bijbel-

tekst. En deze studie werd de basis voor Luthers bijbelvertaling. Ook maakte deze studie hem tot een geharnast kampvechter tegen de scholastiek en tegen onzuivere kerkpraktijken.

Toen Luther met zijn stellingen optrad tegen Tetzel, de Dominicaanse aflatprediker, deed hij dit volgens universitaire gewoonte. Al eerder had hij latijnse stellingen gedrukt en naar alle universiteiten rondgezonden om daarover een dispuut uit te lokken. De leer van de kerk over vele zaken stond in het geheel niet vast; over de aflat viel zeker te disputeren. Tetzel was echter aan het geld inzamelen voor de bouw van de St. Pieter te Rome, terwijl een groot deel van de opbrengst

Die Wittenbergisch Nachtigall Die man ver höret überall.

Houtsnede van H. Sachs, Neurenberg 1523, op de titelpagina van „De nachtegaal uit Wittenberg”. Deze nachtegaal stelt Luther voor, die men overal zijn nieuwe lied hoort zingen.

dag een stap verder. Hij verbrandt al zijn schepen en maakt een reformatie binnen de kerk onmogelijk. Zijn geschriften overstromen het duitse volk en dwingen tot keuze. Het geheime pauselijk stuk waarin aan Cajetan volmacht werd gegeven om Luther gevangen te nemen, werd in afschrift aan Luther terhand gesteld. Met bijtend commentaar gaf deze het stuk uit, zodat een deel van de oplage in beslag moest worden genomen en de meest aanstoot gevende zinnen zwart gemaakt werden.

Inmiddels stelt de paus in de bul *Unigenitus* de leer vast inzake de aflaat en roept hij Luther op om in Rome te verschijnen. Luther echter beroept zich op een vrije kerkvergadering.

Het optreden van dr. Eck te Leipzig is ernstiger. Tot dan hebben de duitse landen Luther welwillend in zijn strijd gevolgd. Maar nu treedt Eck als vertegenwoordiger van een van de oudste duitse universiteiten op tegen Wittenberg. Hij organiseert een dispuut met Karlstads en dan ook met Luther. Zijn opzet is om Luther tot de verklaring te noodzaken dat hij het eens is met een paar van de leringen van Huss en Wiclef, die door het concilie van Konstanz waren veroordeeld. Als hem dit gelukt heeft hij bewezen dat Luther een ketter is en behoort tot de richting van de boheemse nationalist, die in Duitsland in een kwade reuk staan. Dr. Eck maakt duidelijk dat Luther noch het gezag van de paus, noch dat van het concilie te Konstanz erkent!

Sedert moet Luther erkennen dat hij volgens roomse maatstaf een ketter is. Als antwoord noemt hij de paus de antichrist. Intussen stromen zijn geschriften van de drukpers: Colleges over en commentaar op de brief aan de Galaten; aan de christelijke, duitse adel; over de babylonische gevangenschap van de kerk; over de christelijke vrijheid en vele preken, brieven en tractaten.

Dr. Eck reisde naar Rome en kwam in juli 1520 terug met de bul *Exurge Domine* tegen Luther. Vóór 10 december moest Luther de daarin genoemde 41 stellingen herroepen op straffe van de ban. Luther antwoordde met de strijdschriften: „Over de nieuwe bullen en leugens van Eck” en „Tegen de verdoemde bul van de antichrist”. Juist op 10 december worden bij de poort van Wittenberg door Luther en Melanchthon de boeken van het heilige kerkrecht, de pauselijke dekretalen en de scholastieke leerboeken met de bul verbrand, omdat hun leer de heiligen bedroeft. Voorjaar 1521 volgt de eigenlijke banbul.

Voor Duitsland is hiermede de zaak niet beslist. Onder heftige protesten van de pauselijke nuntius Aleander nodigt Karel V Luther uit voor de Rijksdag te Worms te verschijnen om daar aan de keizer verantwoording af te leggen. Luther komt onbevreesd, maar dan blijkt dat de keizer herroeping en geen uitleg verlangt.

Luther wil slechts de heftigste passages tegen personen terugnemen; de voorgestelde leer herroept hij niet. De keizer laat hem weten dat het gaat over reeds lang weerlegde ketterijen. Indien hij de door het concilie van Konstanz veroordeelde ketterijen herriep, viel erover zijn boeken te praten. Luther antwoordt: tenzij het Schriftuurlijk of redelijk bewezen worde, wil ik niet herroepen omdat het gevaarlijk en onjuist is tegen je geweten in te gaan. De keizer laat zeggen: „Laat je geweten varen, Martinus! Denk je dat jij alleen gelijk hebt en het gehele heilige concilie met zijn vele wijze bisschoppen en heren heeft gedwaald?” Luther tenslotte: „Ze hebben gedwaald, in vele delen, dat is duidelijk en dat wil ik bewijzen. God helpe mij, amen! Ziedaar”. „Wohl haben sie geirrt, und in vielen Stücken, das liegt am Tag, und wills beweisen. Gott komm mir zu Hilf, Amen! Da bin ich!”

Luther kon gaan, de keizer had genoeg gehoord. Buiten hulp van Luthers' medestanders werd hij in de rijksban gedaan. Maar welke macht had de keizer over Duitsland? In de Nederlanden had hij de boeken van Luther reeds in de zomer 1520 doen verbranden. Maar in Duitsland? In ieder geval, uit voorzorg liet Frederik de Wijze Luther met zijn medeweten ontvoeren en in vriendelijke bewaring op de Wartburg stellen.

J. STELLINGWERFF.

„Beumer & Co”

van Gerrit Achterberg

*Hoeken met huisgeheimen
komen bloot.
De vloeren schamen zich dood.
De lamp hangt laag en groot,
want de tafel is weggenomen.*

*Zij, die naar boven komen,
breken blind kapot
wat was in slot, ontnomen
wordt elk ding aan zijn lot;
maar de liefde is uit God,
en God is liefde. Amen.*

*De deur die binnen was,
is buitendeur geworden.
Onder de hand der horde
sterft het glas.*

*De spiegel met eeuwig licht
zwich langzaam voorover,
en doet de kamer dicht.
Er ligt spinrag over.*

*Waar divan en donker stonden
is, hun geheim ten spot,
een vrouwenschoen gevonden;
maar de liefde is uit God.
En buiten zullen staan de honden.*

Uit: *Eiland der Ziel* (1939), herdrukt in *Cryptogamen* (1946, 2e dr. 1953), in *Jezus schreef in 't zand* (1947, 6e dr. 1954; p. 6) en in *Voorbij de laatste stad* (een bloemlezing uit Achterberg's poëzie, samengesteld en ingeleid door Paul Rodenko, verschenen in de Ooievaarserie, 1955; p. 63).

Beumer & Co, dat zijn een paar Kamper verhuizers, in den gelijknamigen roman van J. K. van Eerbeek (1937). Echte broodvechters, in een tijd toen de sociale voorzieningen weinige waren. Albert Beumer, de hoofdfiguur in dit van taal en gedachten fijnzinnige boek, is een naam-christen die naar de kerk gaat alleen om de klanten. Maar door een bedrijfsongeluk, waardoor hij als het ware door het land van den dood komt gevaren, wordt hij ontdekt aan zichzelf en komt hij tot onvoorwaardelijke overgave. Beslissend is het gesprek met den ouden Ten Brugge, die hem uit den Bijbel zelf onderwijst over den ouden en den nieuwen mens, uit Ezechiël: „Ik wies u met water, en ik spoelde uw bloed van u af en zalfde u met olie. Ik kwam met u in een verbond en gij werdt de Mijne” (184/5).

Deze gegevens zijn nodig ter verklaring van het gedicht van Gerrit Achterberg. De titel heeft diepen zin. Niet maar om het beeld van de verhuizing, maar om de zielsgeschiedenis van Beumer. Met weinig poëtische middelen, maar met een typisch moderne „meerwaarde” aan zeggingskracht van het dichterlijk geladen woord geeft Achterberg hier een aangrijpende zelfinterpretatie. Aanvankelijk was zijn „christelijk” dichterschap een kwestie louter van geboorte, als het christen-zijn van Beumer: hij stamt uit een gereformeerd-bondsgezin en is met den Bijbel gevormd. Maar in een levensnood dien hij niet peilen kunnen, is het in enkele gedichten tot een doorleefde werkelijkheid geworden. Zo hier, waar de titel ons den weg wijst bij de verklaring en getuigt van een geestelijke verwantschap aan zijn kunstvriend uit het toen „jongprotestantse” kamp, Van Eerbeek. De bekering van Albert Beumer — en wellicht ook die van den hoofdpersoon uit den roman „Strooschippers” van denzelfden schrijver (1934) — moet hem den geest hebben bewogen, toen hij dit gedicht schreef. Hij borgt vandaar het beeld van den verhuizer die alle dagen inkeert tot de kale armoede van ons bestaan, en past het toe op eigen levenshuis; beeld en toepassing nauwelijks gescheiden.

Hoe raak is de tekening van het geval: de naakte vloer van de leeggedragen kamer geeft alle verborgens prijs; de tafel is weg en de lamp lijkt dan ineens heel anders: groter en vooral lager; de verhuizers doen als inbrekers, ze maken alle kasten open die hun vóórkomen en elk ding wordt van zijn vertrouwde plaats genomen; de buitendeur laten ze open staan en de straatjeugd waagt het nu steentjes door de ruiten te keilen, terwijl de mannen binnen voorzichtig den spiegel die zelden van zijn plaats kwam voorover laten zakken en wegnemen: op de achterzijde komt het spinrag bloot, en het gat in den muur, dat de spiegel wàs, gaat voor goed dicht; in een hoek van de kamer, waar de divan stond, verraadt een oude schoen iets van een geheim: de catastrofe in het leven van den dichter, die tot zijn poëzie de aanleiding werd.

De bijna snijdende toon, de abrupte zinsbouw en de wat chaotische vorm van de strophen steunen den indruk van het geheel. De weinig gevarieerde rijmen, met overwegend o- en ò-klanken, doen de sfeer beklijven, n.l. die van het moment van de totale ontlediging van het eigen zelf en de beleving van het wonder dat de liefde is uit God, Die den goddeloze rechtvaardigt om niet. Om de diepte van den laatsten regel te peilen, leze men ná dit gedicht Openb. 22: 10—15.

J. BOSCH.

Boekbeoordeling

Een A.R. luidt de noodklok over zijn partij

Het is wel een zeer alarmerende titel, waaronder dr. N. J. Hommes zijn ons ter beoordeling gezonden brochure, bij J. H. Kok N.V. Kampen uitgegeven, de wereld inzond: **Zullen wij nog A.R. blijven?** Nog voordat de diagnose van de politieke misère, waarin de schrijver zijn partij ziet vervallen, bij hem aan het woord komt, heeft hij reeds een persoonlijke verklaring afgegeven en dat onvoorwaardelijk, dat hij deze vraag met heel zijn hart bevestigend beantwoordt, daar hij geen beginselen kent, die heilzamer zijn voor staat en volk, omdat ze die beiden aan het Woord van God willen binden en in de onderscheiden samenlevingsverbanden ernst willen maken met het politiek gebruik van de Wet Gods. Zo gezien is deze vraag van dr. Hommes dus feitelijk geen vraag.

De wijze, waarop hij de voordracht van zijn ernstige kritiek onder titel brengt, gericht aan het adres van de A.R. partij en van de christelijke partijen en maatschappelijke organisaties in het algemeen, doet evenwel niets af van het diep ingrijpend karakter van die kritiek. In Zijn voorwoord zegt de schrijver, dat zijn geschrift een protest, een cri de coeur wil zijn, geboren uit ergernis over het compromis-gedoe in 's lands vergaderzaal, dat hij karakterloos noemt en dat volgens hem verkiend de ondergang van de christelijke partijen betekent. De schrijver is diep ontrust, dat de A.R. partij, waarbij hij van kindsbeen aan is opgegroeid en wier roem het steeds is geweest om vanuit het Evangelie klaar en zonder aanzien des persoon, ja zelfs met het risico van impopulariteit de res publica, de publieke zaak te dienen, steeds meer gaat tanen aan principiële klaarheid en daarbij de greep op ons volk — reeds zo ernstig geïnfecteerd door de socialistische welvaartsstaat — gaat verliezen. Zijn aanklacht is dus scherp en onverbloemd.

Merkwaardig is het en weldadig doet het aan, dat de schrijver tegenover zoveel onbeslistheid en halfheid die hij in eigen geleederen waarneemt, onverholven zijn bewondering uitspreekt over de geestelijke ernst, die het G.P.V. en zijn leden met de politiek maken (blz. 46), waarbij hij zich ten aanzien van de vraag of medezeggenschap een socialistische mythe is b.v. zich volledig aan de kant van het G.P.V. stelt. dat in deze materie volgens hem oeroud antirevolutionair denkt wanneer het deze vraag bevestigend beantwoordt (blz. 45). Meer dan eenmaal noemt hij het orgaan **Ambt en Plicht**, uitgaande van het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond en van het Gereformeerd Sociaal en Economisch Verband met waardering en zegt niet anders dan met jaloersheid vervuld te zijn over wat in die kringen gepresteerd wordt aan ernstige studie over sociale en economische vraagstukken. Waar er in onze eigen kringen ook zoveel is, dat voor ons beschamend is als groep, daar zal het de broeders, die zich aan deze arbeid al deze jaren gegeven hebben, ongetwijfeld goed doen, thans te mogen constateren, dat hun werk, dat door de officiële pers nauwelijks werd opgemerkt en in eigen kring vaak aan een miskenning als zou het alles negatief gericht zijn bloot stond, toch vrucht heeft afgeworpen, gelijk wij ook in tal van andere gevallen evenzeer hebben mogen constateren in die kringen waartoe wij ook eerst eens zelf behoorden en waarvan wij door een bittere beginselstrijd in de veertiger jaren gescheiden werden. Dat dit werk thans van deze zijde om zijn principiële waarde positief wordt gewaardeerd krijgt voor ons besef zelfs te meer waarde, als de schrijver van deze brochure het tot stand komen van een organisatie als van het G.P.V. ernstig blijft betreuren en afkeuren.

De grieven, die de schrijver heeft tegen het beleid van zijn partij culminerend wel in dit hoofdbezwaar, dat de rechte bezinning over christelijke politiek en staatkunde minstens zo ernstig gedevalueerd is als de gulden, en dat de feitelijke politieke koers, die gaat in het zog van het socialisme met zijn voorzienigheidsstaat, een fatale aanslag betekent op de beide grote christelijk-protestantse partijen, waarbij de doorbraak steeds meer

triomfen gaat vieren. Wat hij vreest is de totale deformatie van het maatschappelijk leven onder de signatuur van een almachtige staat. Het morele gevaar aan een dergelijke ontwikkeling verbonden ziet de schrijver onder meer tot uiting komen in de huur- en woning-politiek van de na-oorlogse jaren, welke politiek hij bestempelt als tien jaar gesanctioneerde ongerechtigheid, waarbij het geweten van de massa als met een brandijzer is toegeschroeid. In dit verband brengt hij ook een zeer ernstig bezwaar tegen de vakbonden, christelijke en niet christelijke naar voren, die door hun geweldige activiteit en machtige invloedssfeer een groot deel van het denken en streven van een groot deel van ons volk beheersen. Deze Vakbonden zouden aan hun groots verleden verplicht zijn geweest om „sociale gerechtigheid” te prediken volgens hem voor de onrechte, geknechte en vogelvrij verklaarde huizen- en grondbezitters. Zij hebben daarin jammerlijk gefaald en dat blijft volgens dr. Hommes wel een der meest trieste symptomen van onze huidige overvoede sociale samenleving, waarin de 19e eeuwse individualistische zelfzucht verslonden is en vervangen is in vele opzichten door een veel erger georganiseerd groepsegoïsme, dat met een afgestompt geweten gesubsidieerd leeft op kosten van andere weerloze medeburgers en goede sier maakt met op afbetaling gekochte bromfietsen, scooters, televisietoestellen etc. De leiders van onze vakorganisaties en met hen vele politieke leiders — zeer vaak eenzelfde managersgroep, want de vakleiders zijn tot in de toppen van hun vingers verpolitiekt machthebbers, feitelijk ongekroonde koningen — hebben in deze tien na-oorlogse jaren de eer van hun groot verleden — strijdbare helden voor sociale gerechtigheid te zijn — verspeeld. Hoe zijn de helden gevallen, roept de schrijver uit! Wanneer wij ons thans reeds een enkele kritische opmerking veroorloven mogen, wij delen het standpunt van de schrijver niet, wanneer hij de vakbonden wil laten opkomen voor de geknechte en onrechte huizen- en grondbezitters. Alleen op het standpunt van de vakbonden, die zich met alles en nog wat gaan bemoeien moge dit gezegd zijn, doch niet op dat van de schrijver en ons, die van oordeel zijn, dat deze vakbonden terug moeten naar hun oorspronkelijke taak op te komen voor goede arbeidsvoorwaarden van hun loontrekkende leden en deze leden zelf aan te sporen tot een getrouwe vervulling van hun arbeidsroeping. Wij vervolgen onze weergave van de brochure van dr. Hommes: Sociale gerechtigheid zoekt men bij deze leiders van de vakorganisaties volgens hem vergeefs, noch bij de politieke partijen, die geen ruggegraat meer hebben, omdat ze als Eli zijn zoons niet eens meer de machtige vakbonden zuur durven aanzien, die feitelijk de politieke dienst uitmaken na de oorlog, dank zij de afgoderij, de aanbidding en de macht van het getal. De schrijver verklaart deze dingen niet voor zijn plezier te zeggen, maar met diep verdriet, omdat z.i. de toestand (bedoeld zal hier zijn de toekomst, G.?) van de A.R. partij en van heel de chr. politiek op het spel staat. Hij noemt het gelukkig, dat het jongste partij-convent van de A.R. partij een uitlaat is geworden van toenemende onbehagelijkheid en onrust en van het besef, dat het zo niet langer kan en niet langer gaat. Dit is maar gelukkig ook, omdat wij volgens de schrijver hard bezig zijn harakiri, zelfmoord te plegen in onze christelijke politiek. Het hoogst ernstig karakter van de toestand, waarin wij ons bevinden wordt verdoezeld door wat hij noemt de half-zachte voorlichting van de christelijke pers, die hij in politicus als geparfumeerd midden-orthodox bestempelt. Hij ziet geheel Christelijk Nederland en dan met name ook de christelijke partijen en last but not least de christelijke vakorganisaties allen reeds min of meer slachtoffer van de socialistische hersenspoeling van de welvaartsstaat en de welvaartsroes. Komt er geen radicaal verzet dan zullen we weldra, zegt hij, bij de politieke verhoren willoos onze socialistische bekentenissen

stamelen. Er is in dezen periculum in mora, gevaar in uitstel. Wij staan op de tweesprong, of ons volk capituleert willens voor een stille socialistische omwenteling van de maatschappij, of het laat in zijn grote niet-socialistische meerderheid een duidelijk **neen** horen en slaat dan ook consequent een tegenovergestelde richting in. Het brede basis-experiment acht hij levensgevaarlijk voor de A.R. beginselen, nog een paar jaar continueren van deze politiek en de A.R. partij is doodgedrukt en weggedrukt door een stevig door bisschoppelijke mandementen gefundeerde K.V.P. en een steeds meer veldwinnende P.v.d.A.

Wanneer de schrijver nadert tot de vaststelling van de **diagnose** dezer politieke misère, dan acht hij deze te zijn een proces van uitholling, van secularisatie en van gestelijke neergang onder ons en van ontkerkelijking. De bromfiets heeft het van het beginsel gewonnen. Met prof. Zuidema oordeelt hij: „Onze partij laboreert aan de welvaart in de welvaartsstaat van kerkelijk gereformeerd Nederland... Het gaat ons te goed en daarom gaat het ons slecht”. Dit is het eerste onderdeel van de diagnose-bepaling. Als tweede onderdeel noemt hij de fatale reserve van de Ned. Herv. Kerk tegenover de bestaande historisch gegroeide christelijke partijen, in welke kerk politieke partijen van rechts en links vertegenwoordigd zijn. Als derde niet minder ernstig symptoom noemt hij de gevaarlijke verpolitieking van de machtige vakorganisaties, hun overwoekering en dictatuur inzake de politiek. Hier sluit hij zich aan bij het oordeel van prof. Zuidema, die van oordeel is, dat de Chr. vakbeweging in Nederland bezig is zich te ontbinden, zo ze niet terugkeert tot haar primaire taak een strijdorganisatie te zijn ter behartiging van de belangen der arbeiders als arbeiders en niet als consumenten. Hier ziet hij minister Zijlstra gevangen in de greep van de vakbonden, die hem terwille van de loonstabilisatie dwingen in klusters van de prijsstabilisatie. Als vierde symptoom van de A.R. politieke misère noemt hij de berusting in onrecht, een tekort aan moed om impopulair te zijn. Als laatste symptoom noemt hij de hypertrophie (overvoeding) van economische en sociale problemen. Er is te veel gekomen een accent op dit aardse leven.

Het derde hoofdstuk, dat de helft van de brochure beslaat is gewijd aan: De **therapie** op de weg naar herstel. In een zevental onderverdelingen komen achtereenvolgens ter sprake: a. Breken met de socialistische welvaartsstaat, b. een radicale omwenteling in de christelijke pers, c. de noodzaak van open discussie en oppositie, d. het gesprek opnemen met het Geref. Politiek Verbond, e. Streven naar toenadering tussen A.R. en C.H. naar een Prot. Chr. volkspartij, f. de grens voor samenwerking en grensoverschrijding, g. distantie en attentie der kerk inzake politiek. Breken met de socialistische welvaartsstaat zal betekenen de staat terugdringen, die niet alleen koopman wordt, maar ook paedagoog, maatschappelijk verzorger, medicus. Het zal ook vragen de illegitieme machtsusurpatie van de vakbonden terug te dringen. Er zal moeten komen een radicale omwenteling in de christelijke pers. Zij moet niet alleen meer zijn dan nieuwsbureau, ook meer dan een culturele functie vervullen: Zij moet iedere dag een duidelijke confrontatie van het politieke gebeuren met Gods Woord geven. Het volk moet iedere dag worden onderwezen, zegt hij nadrukkelijk. Mij dunkt hier vindt de leidende gedachte van het Gereformeerd Gezinsblad, al wordt het niet genoemd, duidelijke erkenning.

Open discussie en ruimte voor oppositie inzake vraagstukken, waarover wij intern verschillen en bij onmogelijkheid van samenstemming toch bij elkander blijven om de grote geestelijke waarden der Reformatie. Mij dunkt dit is wel zo ongeveer de toestand, zoals wij die aantreffen. De schrijver zegt zelf dat het Partij Convent de kritiek niet geweerd heeft, in A.R. Staatkunde krijgen kritische geluiden hun plaats. Doch zijn we daarmee klaar? Wij betwijfelen het sterk. Het brengt ons geen stap verder. Hier bevredigt ons de schrijver het minst. Wat verstaat hij onder de „grote geestelijke waarden der Reformatie”? Wat onder de „geestelijke wortelen”? en de „geloofseenheid in de laatste en diepste vragen van het leven, gebaseerd op het Woord van God”? Wanneer de schrijver b.v. het profetisch ambt van de

christen-journalist bepaalt verwijst hij naar Zondag 12 Heid. Catech. : — opdat ik Zijn Naam belijde —. Wanneer hij de huurblokkering afwijst doet hij dit op grond van Zondag 42 van den Heidelberger met de bepaling, die deze geeft van het 8e gebod en zijn negatieve en positieve eis. Daarom acht hij zowel huurblokkering als voetbalpools in te voeren in strijd met de wet Gods. Wij verblijden ons erover, dat de schrijver, wanneer hij de christelijk politieke eis voor het leven wil formuleren grijpt naar de belijdenisschriften der Gereformeerde Kerken. Doch een vraag, die hij niet in deze brochure rechtstreeks beantwoordt en ook niet stelt is toch wel deze, is hij van oordeel, dat hij deze eis aan al zijn A.R. partijleden moet stellen ja dan neen. Hij wil een **reformatorische** en beslist een niet-kerkelijke partij. Wie kerk zegt, zegt evenwel ook belijdenis, want de kerk is te herkennen aan en wil beoordeeld zijn naar haar belijdenis. Is de schrijver niet met ons van oordeel, dat wij in den jare 1957 op het christelijk erf toch zeker wel dit geleerd mogen hebben, dat het broodnodig is, dat wij ons houden aan onze belijdenisschriften, die zich toch maar niet alleen over kerkelijke zaken uitspreken, maar God en het gehele door Hem geschapen, verlost en onderhouden leven en Zijn regering aller dingen in hun bepalingen direct raken en benoemen in de belijdenis van Zijn Naam en Werken. —

De schrijver wil, dat het gesprek opgevat zal worden ook met het G.P.V. Op grond van hetgeen hij met instemming uit deze kring waarneemt, is dat te begrijpen. Het komt ons voor, dat wanneer het ooit tot zulk een gesprek zal komen, liever vooraf, maar anders op dat tijdstip, eens uit de doekjes zal moeten worden gedaan en opgeruimd het hardnekkig misverstand, waarbij men een partij, die zich baseert op de gereformeerde belijdenisschriften en daarvan uitgaat, gelijkschakelt met een kerkelijke partij. Een kerkelijke partij is naar het o.i. enig goede woordgebruik een partij, die als partij uitgaat van een kerk, binnen haar kerkelijk institutioneel verband zich restloos vangen laat. Zulk een partij zou dan ook als statutaire bepaling kunnen en moeten hebben o.i. deze: lid der partij is, wie lid is in volle rechten van deze of gene kerk. Aangezien wij zulke verhoudingen niet kennen en deze bepaalde kerkelijke selectie zeker niet past op een partij als het G.P.V. — zou er iets ongereformeerder zijn dan dit? — daar moge de schrijver en velen, die met hem het verschil tussen een partij, die zich bindt aan de Gereformeerde belijdenisschriften en een kerkelijke partij niet inzien of willen inzien, in overweging gegeven worden, wanneer men een bepaalde partijformatie als die van het G.P.V. bestrijdt dit te doen vanuit een zuivere bepaling van het standpunt van den ander, want anders vecht men tegen windmolens en bereikt zeker niet zijn doel. Merkwaardig genoeg noemt de schrijver niet hetzelfde bezwaar te hebben tegen het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond en het Gereformeerd Sociaal en Economisch Verband. Mogelijk vindt dit zijn verklaring hierin, dat dit geen politieke organisaties zijn en de schrijver juist zich met de politiek bezig houdt, hoewel niet uitsluitend (denk b.v. aan de chr. vakorganisaties). Waar schrijver dezes van deze beide organisaties als haar voorzitter het nodige kan afweten, en als tot voor kort lid van de Verbondsraad van het G.P.V. ook wel geacht mag worden op de hoogte te zijn met de normen en de hantering ervan, die daar van kracht zijn, kan hij ter afsnijding van ieder misverstand dit opmerken, dat wanneer wij iemand ontmoeten die zich met ons wil stellen zuiver op de grondslag van de onaangetaste en evenmin nader bindend geïnterpreteerde belijdenisschriften der Gereformeerde Kerken, hij zonder meer door ons lid en medestrijder wordt aanvaard, mits wij er maar zeker van zijn, dat hij niet zonder meer berust in valse lijdelijkheid in de kerkelijke scheiding. Wie met deze zaak oprecht moeite heeft in zijn leven en niet gemorfineerd is door de pluriformiteitsleer, die beter met pluraliteitsleer zou zijn aangeduid welke men tevergeefs in de Gereformeerde belijdenisschriften zal zoeken, is immer in onze rijen opgenomen. Ook wij zijn nog niet klaar en zullen wij wel ooit er in deze zondige wereld mee klaar komen? met alle gebrokenheid en verschil van inzicht op tal van pun-

ten, die wij binnen onze Gereformeerde Kerken, onderhoudende artikel 31, waarnemen. Wij kunnen evenwel op dit punt niet zo licht over de zaken heenlopen als o.i. in de bespreking, die schrijver dezes destijds met een aantal vooraanstaande Gereformeerden, waaronder o.a. de prof. Schilder en Veenhof om niet meer te noemen mochten hebben met het Centraal Comité van de A.R. partij aan den dag trad en waarbij de eerbiedwaardige, krasse, grijze strijder binnen de A.R. partij, Generaal Duymaer van Twist, het als normaal en ons ter aanbeveling voorhield, dat in zijn jongere jaren, toen hij nog luitenant was in Leiderdorp woonachtig, hij des Zondags van de Gereformeerde kerk als een kind des satans was uitgekroten, hetgeen hem niet had verhinderd met denzelfden broeder des Maandags op stap te gaan voor de A.R. partij. Mocht ook dr. Hommes dit achten te liggen binnen de grenzen ener Christelijke ethiek, en voor ons normatief achten te zijn in dezen, dan zouden wij hierin principieel van hem moeten verschillen.

Het komt ons voor en wij geven onze indruk gaarne prijs voor een betere, dat de schrijver zelf met zijn principieel bepaling van de normering zijner protestants christelijke partij niet los is van de aanbidding van het getal, althans nog te sterk het getal laat gelden in zijn overleggingen. Zelf wijst hij er op, waar het naar toe gaat wanneer men als in de Hervormde Kerk links en rechts beide

verantwoord acht. Doch wijst nu juist dit er niet op, dat wij aan een duidelijke normering dringende behoefte hebben. Ook wanneer onze macht en invloed dan veel geringer zouden zijn dan vandaag in kwantitatieve termen, zou dan toch onze **feitelijke** principiële invloed niet groter zijn ondanks ons kleine getal?! Want waartoe leidt het andere? De schrijver zelf heeft over die toestand ernstig de staf gebroken. Principiële klaarheid, ook in de afbakening is dan evenwel o.i. de primaire eis, waaraan voldaan moet zijn, zullen wij waarlijk kunnen komen op de weg der genezing. Wij hopen bewaard te blijven voor de ondankbaarheid aan God, dat wij de aanbidding van het getal zouden inruilen voor een even verwerpelijke verachting van het getal. Het gaat er maar om of het getal zuiver is, hoe het is samengesteld. Wij hopen van ganser harte, dat deze brochure in onze kringen ook de aandacht zal ontvangen, die zij verdient en wekken met aandrang tot lezing ervan op, hetzij wij al of niet lid zijn van G.P.V. of van A.R. of van geen van beide politieke partijen. — Wij achten het reeds grote winst te zijn in de situatie van vandaag, dat deze alarmkreet heeft geklonken, naast die van anderen als de Prof. Zuidema en van Riessen. Moge zij velen tot nadenken brengen en tot een beslistheid in de positiekeuze en in het handelen dienovereenkomstig.

P. GROEN

moderne kerkmuziek

7. Heden ten dage

Wij hebben ons nu achtereenvolgens bezig gehouden met de muziek, met de kerk, en met de kerkmuziek in haar historische achtergronden.

Daarmee naderen wij het doel en het slot van onze beschouwing. Want welke aspecten vertoont de calvinistische kerkmuziek **heden ten dage**?

Indien de calvinistische kerkmuziek vandaag niets van zich liet horen, dan zouden wij er ons niet zo lang mee hebben beziggehouden.

Maar inderdaad: er is van alles in beweging in en om en aan de kerkmuziek. Het leeft aan alle kanten!

Eerst zien wij de woekeringen, die alle aandacht vragen.

In tijden van tegenspoed verdiept zich de ernst van ons leven, onderscheiden wij tussen de essentie en het ornament, laten wij los wat ballast is, beperken ons tot de dingen van blijvende waarde. Zulk een tijd hebben wij thans niet.

Momenteel beleven wij kerkelijke schijnwelvaart, die vervlakking en barokke weelderigheid in de hand werkt.

De kerkgebouwen, de aankleding ervan, de orgels mogen schatten kosten. En we willen er genoeg aan beleven.

De preek daarentegen mag niet te lang, mag niet te breed, en mag niet te diep zijn.

Er moet vooral afwisseling — zo niet spanning — in het liturgisch program schuilen. Toezangetjes, amenspel, solo's, verzoekennummers, toga en bloemen moeten aanbrenge, hetgeen in tijden van brandstapel en schavot nimmer als gemis gevoeld werd.

Wij bezwijken onder de last van populairtheologische boeken, meditaties, psychologisch-religieuze gesprekken en consultatiebureau's voor geestelijke moeilijkheden. — maar wij zijn niet meer „machtig in de Schriften”. „vervuld des heiligen Geestes”.

Gods volk gaat onder, omdat er geen kennis is en de vrede des HEEREN psychologisch onaanvaardbaar is gebleken.

Woekeringen vinden we nooit in een gezond lichaam.

Woekeringen, desintegratie, vinden we slechts op zieke voedingsbodems!

Voorts zien wij de experimenten van vandaag.

Als onze mensen eenmaal met het dode traditionalisme ook de levende Christelijke traditie over boord gooien, verwonder u dan niet als ze aan het experimenteren slaan. Een met bezemen gekeerd huis (zegt de Schrift)

wordt vroeg of laat wel weer bezet: maar waarschijnlijk door slechte geesten. En hoewel wij tenvolle kunnen beamen, dat het experiment tot het wezen der kunst behoort, menen wij dat juist uit het experiment blijkt: hoezeer de kunst een zelfstandig bestaan in onze kerken is gaan leiden. Een dienaar behoort tijdens haar dienst toch niet meer voor de spiegel te staan, haar kapsel te wijzigen, haar versieringen te proberen en van toiletjes te verwisselen. (Of ze moest mannequin zijn).

Zo menen wij dat de kerkmuziek — wil zij kerkelijk dienaar blijven — in waardig uitgebalanceerde houding en zedig gewaad haar eeuwig frisse diensten heeft te verrichten; en slechts buiten de kerkdiensten voeling moet houden met de experimentele vorderingen der absolute muziek.

Vervolgens wijs ik nog even op de ontwikkeling der lutheraanse kerkmuziek. Deze is immers in sterke opkomst, en doet — sedert ze in ons land tot nieuw leven is gekomen — veel van zich horen. Schreef S. v. Milligen nog in 1905 dat de lutheraanse kerken in ons land zich geheel naar de calvinistische kerkmuziekstijl hadden gevoegd, sedert de oorlog zingt zij de hoogste toon. Daarbij wordt zij rechtstreeks vanuit Duitsland geïmporteerd, hetgeen o.m. uitkomt in congressen, conferenties, cursussen en omvangrijke tijdschriften. Behalve van het Duits bedienen haar aanhangers zich hoofdzakelijk van het Latijn, te weten het kerklitijn.

Dat is geen wonder. Ging Calvijn bij de inrichting van de eredienst van de vraag uit: hoe mogen wij de eredienst naar het Woord inrichten? — Luther nam als uitgangspunt de vraag: wat mogen wij volgens het Woord niet van de roomse eredienst overnemen? Bij de een dus een minimum — bij de ander een maximum.

Het afzien-bij-twijfel betekende voor de een een weglating, — voor de ander een toevoeging. Vandaar dat de calvinistische eredienst de naam heeft sober te zijn; en de lutheraanse de naam van warm en rijk, en overdadig. Want Luther handhaafde tal van typisch roomse gebruiken als: het kerkelijk jaar, meerstemmige koorzang, solistisch orgelspel, kerklitijn.

Voor de experimentalisten biedt de lutheraanse na-oorlogse opbloei talrijke mogelijkheden; daarin ijverig gesteund door de protestantse radioverenigingen.

Koersbewuste calvinisten echter luisteren naar: „houdt wat gij hebt, opdat niemand uw kroon rove”.

Over het zingen van de „enige gezangen”, van de uitbreiding der enige gezangen, en van de jongste kwadraatuitbreiding hiervan, behoeven wij na het voorgaande maar weinig meer te zeggen. Terecht hebben de synodale deputaten voor de kerkzang in de 20-er jaren in een breed historisch rapport er op gewezen, dat de kerk altijd in tijden van neergang het vrije kerklied prefererde boven Gods eigen Woord. En wij voegen eraan toe, dat dit vrije kerklied, de geestelijke neergang van onze dagen niet slechts signaleert, maar tevens stimuleert.

Daarom zullen wij tenslotte ons stijlbesef moeten gebruiken.

„Stijl” niet slechts in de zin van goede smaak, maar in de tegengestelde zin van wat de Schrift noemt, „een ongestadig man”.¹⁰⁾ Stijl is dus het koers-houden op Gods Woord, rustig in woedende golven, op hope tegen hope, „zich aanstellen naar het zuivere Woord Gods, verwerpende alle dingen die daar tegen zijn” (zegt de belijdenis in art. 29), wetende dat de uitkomst van dit leven zeker is in Jezus Christus, en dat onze werken mét ons gaan over het graf.¹¹⁾

Zeker, die stijl impliceert een goede smaak, van ieder die met een smaakzintuig is begiftigd. Die goede smaak verbiedt ons om versjes te zingen — hetzij in, hetzij ter inleiding van onze ontmoeting met de Koning der ere — versjes nl. die te gammel zijn voor sinterklaasrijm, en die op muzikale draken worden gezongen; indrukwekkend misschien voor de mijnarbeiders van Sankey en Moody, maar kwetsend voor de muzikale kerkmensen van nu, kwetsend voor alle Schriftgelovigen, kwetsend, krenkend, ziek-makend allen die zich opmaakten om de Medicijnmeester te ontmoeten.

Maar stijlbesef is méér dan goede smaak.

Stijlbesef weet de blijvende waarden uit de traditie te gebruiken, met verwijdering van alles wat daaraan oud en verouderd mocht zijn; maar stijlbesef is niet bang voor iets nieuws; mits het nieuwe — na het Schriftuurlijke „beproeven aller dingen” — het goede blijkt te bevatten.

Wanneer wij ons tijdig wapenen met Schriftuurlijk stijlbesef — gevoed door grondige Schriftkennis, vast geloof en vurige liefde — dan ligt het voor ons deel aan ons, of de kerk des Heeren met humbug prijkt, — dan wel of zij zich als een reine bruid versiert voor de komst van haar Bruidegom.

D. W. L. MILO.

¹⁰⁾ Spr. 5 : 6 — Jac. 1 : 8 — 1 Tim. 6 : 17.

¹¹⁾ 1 Cor. 3 : 13, 14 — Openb. 14 : 13.

Persschouw

De situatie van het Chr. onderwijs

In de laatste uitgekomen brochure van „Gereformeerd Schoolverband” — ze is van de hand van Prof. Waterink en heeft tot titel: „Werkelijkheid en waarheid in de didactiek van de Christelijke School” — komt de volgende passus voor. We nemen die over uit „De School met de Bijbel”.

Prof. Waterink beklagt zich eerst over het feit, dat in brede kring niet de minste belangstelling bestaat voor de principiële vragen, zelfs niet in een tijd, waarin van alle kant de christelijke school en principiëel en praktisch wordt ondergraven. En dan gaat hij zo verder:

„Tragisch is het, dat de grote massa van onze christelijke onderwijzers denkt, dat ons christelijk onderwijs kan blijven bloeien, terwijl er wormen knagen aan de wortels; tragisch is het, dat slechts enkele honderden, misschien slechts enkele tientallen van de mannen en vrouwen, die aan dat christelijk onderwijs meewerken, werkelijk worstelen met de vragen, die uit de strijd rondom de christelijke school vandaag naar voren komen. Wanneer wij nog veertig jaar op dezelfde manier voortgaan (dat is: achteruitgaan) als de laatste veertig jaar, zal de geschiedschrijver kunnen zeggen, dat er tachtig jaar is gestreden voor een christelijke school, dat zij triomferend uit de strijd tevoorschijn kwam, maar dat zij stierf in de volgende tachtig jaar aan haar eigen

overwinning, omdat soldaten en zelfs officieren in het leger geen begrip hadden voor de zin en de betekenis van het patrimonium, het vadeflijk erfdeel; en omdat zij niet begrepen, dat het de roeping is van de christen om elke dag opnieuw de vijand te onderkennen en de erve der vaders te verdedigen, — niet om die erve als zodanig, maar om wat zij betekent: een school met de Bijbel, waar kinderen des Verbonds worden opgevoed naar de Schriften en waar een banier staat opgericht tot eer van de naam des Heren.

In de tijd, waarin men van antithese niet meer durft te spreken, loopt men gevaar aan synthese te sterven.

Het is een ontstellend ding dat een man, die geacht mag worden het christelijk onderwijs te kennen zó schrijven moet.

Slechts enkele tientallen van de vele duizenden worstelen met de vragen die met de strijd rondom de christelijke school vandaag naar voren komen!

Maar we geloven dat de klacht te laat komt.

Waarom niet eerder en niet rusteloos en alles wagens aan de bel getrokken? Een dertig jaar geleden deed Prof. W. het zo krachtig in verband met de toestand van het Chr. Middelbaar onderwijs in die dagen.

Sindsdien holden we over de hele linie achteruit. Maar de waarschuwingen verstomden voor zover we weten.

En waar was het noodzakelijk algemeen protest toen de grote organisatie van de Chr. Onderwijzers de doorbraak aanvaardde?

De Redacteur van Ds S. m. d. B. plaatste onder het stuk van Prof. W. de volgende opmerkingen:

Men zal begrijpen, dat deze woorden van Prof. W. ons uit het hart gegrepen zijn. Prof. W. constateert hier ten opzichte van zijn werk dezelfde lauwheid en onverschilligheid, die wij dagelijks kunnen constateren op het gebied van onze eigen organisatie. Het is niet gemakkelijk, om door te stoten naar de diepste oorzaken van deze onverschilligheid. Men kan verschillende dingen noemen: onze positie na de pacificatie, waardoor we het gemakkelijk hebben gekregen en geen vaststaand doel meer hebben, om naar te streven — het gebrek aan kennis van de historie — de invloed van de doorbraak-ideologie — een platvloers materialisme — een bedenkelijk relativisme, waardoor alles betrekkelijk wordt gesteld — de infiltratie van honderden en misschien wel duizenden collega's, die zeer zeker in massa bij het christelijke onderwijs zouden weggaan, zodra het offers zou gaan kosten, en ga zo maar door. We voelen ons maar al te veel alleen veilig in de massa, maar schuwen het uitkomen voor en belijden van een eigen overtuiging. De mens van heden en in veel gevallen ook de onderwijzer is massamens geworden, hij denkt in de massa en leeft in de massa. Neen, niemand zal Prof. W. kunnen verwijten, dat hij de toestand te donker heeft getekend. Het is mogelijk alleen nog maar erger. Wij zijn althans geneigd, om de tachtig jaar, die Prof. W. heeft uitgetrokken voor het sterven van de christelijke school aan haar eigen overwinning, om te zetten in een veel kortere periode. Een nieuw réveil is dringend noodzakelijk, en in de engere schoolkring, maar niet min-

der in de organisatie van de onderwijzers aan de christelijke scholen.

We geloven niet dat vóór alles een „reveil” nodig is.

Maar wel een werkelijke wederkeer tot het werkelijke Woord van God.

Dat zegt wat anders. En ook wat meer. En het grijpt vooral veel dieper.

KERKNIEUWS

Beroepen te Hijken en Musselkanaal: cand. R. Timmerman te Enschede; te Rotterdam-Charlois: D. N. Bruin te Beverwijk.

Aangenomen naar Mariëberg: Ds D. Deddens van Wetsinge-Sauwerd; naar Zalk en Veecaten: cand. O. Mooiweer te Utrecht.

Bedankt voor Nijverdal, Hoek en Terneuzen: cand. O. Mooiweer te Utrecht.

Intree. Cand. J. W. Beekman deed zijn intrede in de kerk van Arum met een predicaat over Micha 4 : 1—5. Hij werd bevestigd door Ds Ohrmann van Zuidbroek.

Afscheid. Ds C. J. Breen nam afscheid van de kerk van Terneuzen met een preek over Jozua 24.

Ds J. G. Agema, missionair predikant op Borneo vroeg en ontving van de kerkeraad van de Geref. Kerk te Drachten een jaar verlof om naar Nederland te komen.

Ds F. A. den Boeft van Helpman vierde 3 sept. j.l. zijn 35-jarig ambtsjubileum.

De motorboot welke voor Ds Drost op Nieuw-Guinea is bestemd en die gekocht kon worden dank zij de offervaardigheid van de broeders en zusters in Nederland, is op Nieuw-Guinea aangekomen. De onderwijzer Meijer welke bij Ds Drost zal gaan arbeiden hoopt 21 dec. daarheen te vertrekken.

Adressen: van de kerk van **Trebeek:** niet: M. van Helden, Karel Doormanstraat 80 zoals was opgegeven maar Karel Doormanstraat 5;

van **Santpoort** (de penningmeester): Rijksweg 438, Santpoort-dorp (postrek. 526865); van **Amsterdam-West:** J. Knoester, Esmoreitstr. 15huis, tel. 128682;

van **Ermelo:** R. Wemmenhove, Gelreweg 25, Ermelo.

Oproep „Frieslands Studiehulp”. Het bestuur dezer vereniging roept leden van een Geref. Kerk in Friesland op, die eindexamen Gymnasium of daarmee gelijkgesteld examen hebben afgelegd, en aan de Theol. Hogeschool te Kampen, Broederweg 15, begeren te worden opgeleid tot de Dienst des Woords doch daartoe geldelijke steun behoeven. Zij kunnen zich vóór 14 sept. a.s. schriftelijk aanmelden bij ondergetekende.

Opende, 27 aug. 1957.

Voor „Frieslands Studiehulp”

Ds A. C. Haitzma, secr.

Provincialeweg 119, Opende (Gr.)

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 2452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfjr. - f 10.- p. jr. Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.

EMIGREREN?

G.E.S.

Als ERKEND AANMELDINGSBUREAU verzorgen wij voor U alle emigratie-papieren. Wij geven voorlichting en verlenen bemiddeling voor plaatsing in alle landen en plaatsen waar eigen Gereformeerd Kerkelijk leven is.

VRAAGT VOORLICHTING VIA UW EIGEN ORGANISATIE:

GEREFORMEERDE EMIGRATIE STICHTING
Thomas à Kempisweg A 32, Utrecht, tel. 30335 - b.g.g. 26393

Vertegenwoordigers door geheel Nederland